

VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research E-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

પાપડ ઉદ્યોગમાં જોડાયેલ મહિલા શ્રમિકોઓનો આર્થિક અભ્યાસ (રાજકોટ જીલ્લાના સંદર્ભમાં)

Kukava Geeta N.

Ph.D Student Department Economics
Saurashtra University Rajkot

VIDHYAYANA

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research E-Journal

अनुक्रमणिका

- प्रस्तावना
- समस्याकथन
- संशोधन अभ्यासना हेतु
- संशोधन अभ्यासनी उत्कल्पना
- संशोधन अभ्यासनी पद्धति
- संशोधन अभ्यासनुं महत्व
- संशोधन अभ्यासनी मर्यादा
- विषय संबधित साहित्य समीक्षा
- प्राथमिक माहितीनुं विश्लेषण अने पृथक्करण
- संशोधन अभ्यासना उत्कल्पनानी चकासणी
- संशोधन अभ्यासना तारणो अने सुचितार्थो
- समापन
- संदर्भ सूचि

VIDHYAYANA

VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research E-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

પ્રસ્તાવના

સમાજમાં જ્યારે જુદી જુદી વ્યક્તિઓ સંગઠિત થઈને નિશ્ચિત દિશામાં ચોક્કસ પ્રકારનો હેતુ પૂર્વકના પ્રયત્નો કરે ત્યારે નવું આકાર પામે છે તેવી જ રીતે જ્યારે મહિલા ના રોજ મુંબઈના ગીરગાવના વિસ્તારના લોહાણા 1959 માર્ચ 15 પાપડ ગૃહ ઉદ્યોગનો પ્રારંભ મહિલાઓ સંગઠિત થઈ આ સંગઠનનો પ્રારંભ કર્યો સામૂહિક માલીકીની ભાવના 7 નિવાસ ની સંગઠનના તત્વ દર્શનના પાયામાં સમાયેલા છે 7 .બીનોનું સ્વેચ્છિક પણે રચાયેલું આ એક સંગઠન નફો ક નુકશાનને વહેચીને સાથે રહેવા માટે કરવામાં આવ્યું પ્રારંભિક રીતે સ્વેચ્છિક એવ આ સંગઠનમાં પ્રારંભિક તબક્કે જોડાયેલા બહેનોને ઉત્પાદન અને વહેચાણ વૃદ્ધિ દ્વારાનો સ્પષ્ટ ઉત્સાહ જણાતો હતો.

સમસ્યાકથન

વર્તમાન સમયમાં ગૃહ ઉદ્યોગનો વિકાસમાં સતત વધરો થતો જોવા મળે છે અને તેમાં મહિલાઓને રોજગારી આપવામાં ગૃહ ઉદ્યોગનો ફાળો સોવથી વધુ જોવા મને છે તેથી ગૃહ ઉદ્યોગમાં જોડાયેલ મહિલાઓની આર્થિક સ્થિતિ આવી છે તે જળવાના હેતુથી સર આ અભ્યાસ પાપડ ઉદ્યોગમાં રોકાયેલ મહિલા શ્રમિકની આર્થિક સ્થિતિ પર હાથ ધરવામાં આવેલો છે

❖ સંશોધના અભ્યાસના હેતુઓ

1. મહિલાઓને પ્રતા થતી આવક વિશેની માહિતી મેળવવી
2. પાપડ ઉદ્યોગમાં જોડાયેલી મહિલાઓની સમસ્યાઓ જાણવાનો હેતુ
3. પાપડ ઉદ્યોગમાં કામ કરતાં મહિલાઓની બચત અંગેની માહિતી મેળવી

❖ સંશોધન અભ્યાસની ઉત્કલ્પનાઓ

પાપડ ઉદ્યોગમાં રોકાયેલી મહિલા ની આવક અને બચત વચ્ચે સીધો સંબંધ જોવા મળતો નથી .

❖ સંશોધન અભ્યાસની પ્રધ્ધતિ

પ્રસ્તુત સંશોધન અભ્યાસમાં વણનાત્મક પદ્ધતિ અને સર્વેક્ષણ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે

❖ સશોધન અભ્યાસને નિદર્શ પસંદગી

પ્રસ્તુત સશોધન અભ્યાસમાં નિદર્શ પસંદગી મુખ્યત્વે યદ્રચ્છિક

નમૂના પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરીને રાજકોટ શહેરમાં આવેલા બીના પાપડ ઉદ્યોગ કામ કરતાં 25 મહિલા ને નિર્દેશ તરીકે પસંદ કરેલા છે

- માહિતી એકત્રિકરણ

પ્રસ્તુત સશોધન અભ્યાસમાં બે રીતે માહિતી એકત્રિત કરવામાં આવી છે

- પ્રાથમિક માહિતી

પ્રસ્તુત સશોધન અભ્યાસમાં પાપડ ઉદ્યોગમાં માહિતીના સ્ત્રોતનો ઉપયોગ કરવો આવશ્યક છે જે અંતર્ગત સંશોધન દ્વારા પંચ કરવામાં આવેલ નિદર્શ એકમની રૂબરૂ મુલાકાત અને પ્રશ્નાવલી પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરી સશોધન માટે જરૂરી આવી માહિતી એકત્રિત કરવામાં આવે છે

- ગોણ માહિતી

પ્રસ્તુત સશોધન અભ્યાસના ગોણ માહિતી તરીકે પુસ્તકો , સશોધન પેપર, વેબસાઇટમાથી ગોણ માહિતી એકત્રિત કરવામાં આવી છે .

- પ્રસ્તુત સશોધન અભ્યાસમાં ઉત્કલ્પનાઓની ચકાસણી માટે સાહસબનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે

સશોધન અભ્યાસનું મહત્વ આ મુજબ છે.

- રાજકોટ શહેરમાં પાપડ ઉદ્યોગમાં કાર્યરત મહિલાઓને આ ક્ષેત્ર રોજગારી પાર્ટ થતાં તેની આવક ,બચત અને વપરાશ અંગેનો અંદાજ પાર્ટ કરવા માટે આ અભ્યાસ ઉપયોગી બનશે
- પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં મુખ્યત્વે રાજકોટ શહેરમાં પાપડ ઉદ્યોગમાં કાર્ય કરતી મહિલા સ્ત્રીકાને કેટલી રોજગારી આ ક્ષેત્ર હેઠળ મેળવે છે તેની જાણકારી મેળવવા આ અભ્યાસ ઉપયોગી બનશે
- આ અભ્યાસમાં મુખ્યત્વે રાજકોટ શહેરમાં પાપડ ઉદ્યોગ કાર્યરત મહિલાઓને કાર્યવિષયક કેટલીક સમસ્યાઓને છે તે વિષયની પણ માહિતી પ્રાપ્ત થશે માટે આ અભ્યાસ ઉપયોગી બનશે

VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research E-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

સશોધન અભ્યાસની મર્યાદા :

- હાથ ધરવામાં આવેલ સશોધનમાં જિલ્લાના બધા પાપડ ઉદ્યોગને આવરી લેવામાં આવ્યા નથી
- સશોધન અભ્યાસના હેઠળ સમષ્ટિમાથી નિદર્શ તરીકે માત્ર એક જ એકમને પસંદ કરવામાં આવ્યો છે
- આ અભ્યાસમાં ખર્ચ અને સમયશક્તિ મર્યાદાને હોવાથી અકડાકીય માહિતી મર્યાદા આ અભ્યાસની મર્યાદા બની છે
- પ્રત્યુત આ અભ્યાસમાં પાપડ ઉદ્યોગમાં જોટાયેલ માત્ર મહિલાઓનો જ અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો છે
- રાજકોટમાં પાપડ ઉદ્યોગ વિશે અપૂરતી માહિતી પ્રાપ્ત ન થઈ તો પણ આ અસશોધની મર્યાદા બની જાય છે

વિષય સંબંધિત સાહિત્ય સમીક્ષા

- પસ્તુત સશોધન અભ્યાસમાં કેટલાક અગાવ થયેલા અભ્યાસોની સાહિત્ય સમીક્ષા કરવામાં આવી છે જર્ની વિસ્તુત માહિતી આ મુજબ છે
- પાઠક ચંદ્રકાન્ત (1992)
- પાઠક ચંદ્રકાન્ત મોહનલાલ દ્વારા લેખિત પુસ્તક (ગૃહ ઉદ્યોગ) નવભરત પ્લાસન મંદિર ,અહદાવાદ દ્વારા પ્રકાસિત થયેલ છે તેમાં ઉદ્યોગ વ્યવસાયમ સફળતા કેવી રીતે પ્રાપ્ત કરવી તે અંગેની 48 ઉદ્યોગની જળકારી આપવામાં આવી છે
- રાની અજ્ઞા (2018)
- રાની અજ્ઞા દ્વારા લેખિત મહિલાની આર્થિક સમસ્યાનો અભ્યાસ અટલાઈડ રીસર્ચ ઇન્ડ નેશનલ જર્નલમાં પ્રકાસિત થયેલ છે પ્રત્યુત સશોધન પેપરમાં લિજ્જત પાપડ નો ઉદ્ભવ મહિલાઓની આવક ,રોજગારી ,ખર્ચ વગેરેનો અભ્યાસ આ પેપરમાં કરવામાં આવ્યો છે
- ભુકાય અનિલ (2018)
- ભુકાય અનિલ દ્વારા લેખિત “preparation and standardization of papad using urad flour raw banana and sweet potato and itself studies” નામક સંશોધન પેપર પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યા છે. જેમાં ત્યાર પાપડ ની નિકાસ કઈ રીતે કરવી તેનું વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું છે.

VIDHYAYANA

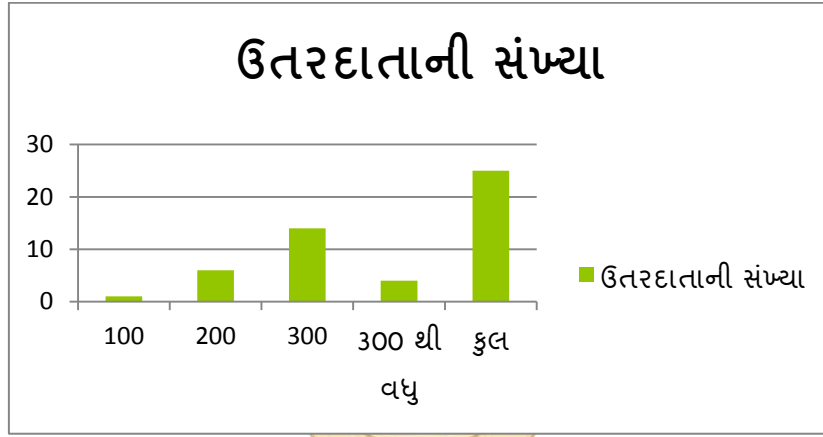
An International Multidisciplinary Research E-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

તમારી આવકનું પ્રમાણ કેટલું છે તે દર્શાવતુ કોષ્ટક

ક્રમ	વિગત	ઉતરદાતાની સંખ્યા	ઉતરદાતાની ટકાવારી
1	100	1	4
2	200	6	24
3	300	14	56
4	300 થી વધુ	4	16
5	કુલ	25	100

આ ઉદ્યોગમાં તમને વેતન સિવાયની અન્ય કોઈ આવક પ્રાપ્ત થાય છે તે દર્શાવતું

ક્રમ	વિગત	ઉતરદાતાની સંખ્યા	ઉતરદાતાની ટકાવારી
1	હા	11	44
2	ના	14	56
3	કુલ	25	100

VIDHYAYANA

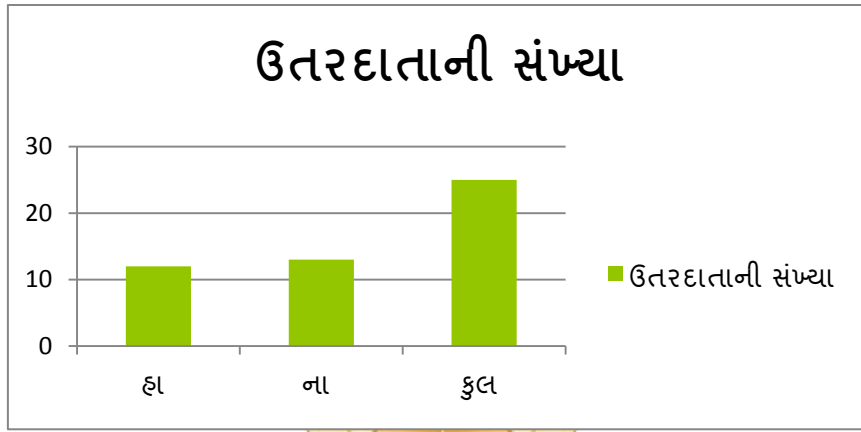
An International Multidisciplinary Research E-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

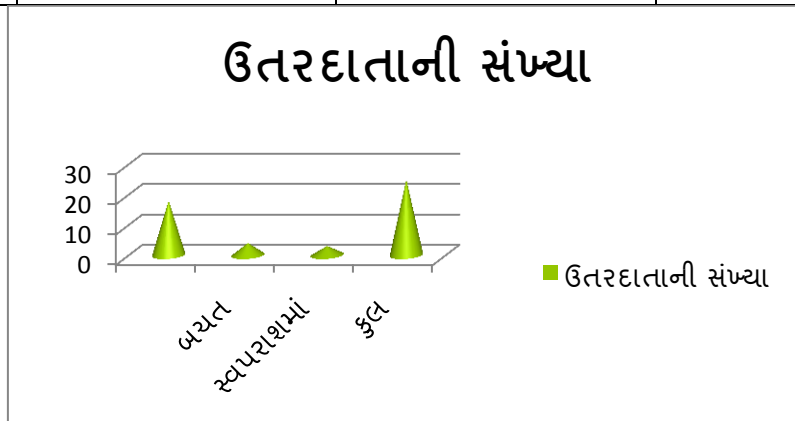
આ ઉધોગોમાંથી મળતી આવકને તમે બચત કરો છો તે દર્શાવતુ કોષ્ટ

ક્રમ	વિગત	ઉતરદાતાની સંખ્યા	ઉતરદાતાની ટકાવારી
1	હા	12	48
2	ના	13	52
3	કુલ	25	100

તમારી આવકનો મોટો ભાગ કાય ખર્ચાંય તે દર્શાવતુ કોષ્ટક

ક્રમ	વિગત	ઉતરદાતાની સંખ્યા	ઉતરદાતાની ટકાવારી
1	સ્વપરાશમાંખર્ચ/ઘર	18	72
2	બચત	4	16
3	સ્વપરાશમાં	3	12
4	કુલ	25	100

VIDHYAYANA

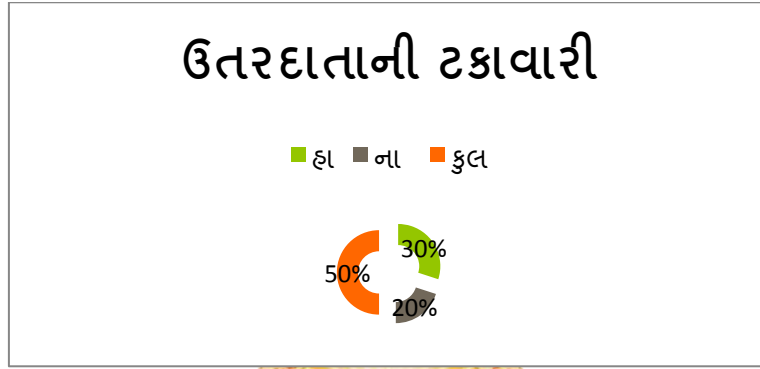
An International Multidisciplinary Research E-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

શું તમને બોનસ મળે છે તે દર્શાવતુ કોષ્ટક

ક્રમ	વિગત	ઉતરદાતાની સંખ્યા	ઉતરદાતાની ટકાવારી
1	હા	15	60
2	ના	10	40
3	કુલ	25	100

પાપડ ઉધોગમાં મળતા વેતનના કાણને તમારા જીવનધોરણમાં સુધારો થયો છે તે દર્શાવતુ કોષ્ટક

ક્રમ	વિગત	ઉતરદાતાની સંખ્યા	ઉતરદાતાની ટકાવારી
1	હા	21	84
2	ના	4	16
3	કુલ	25	100

VIDHYAYANA

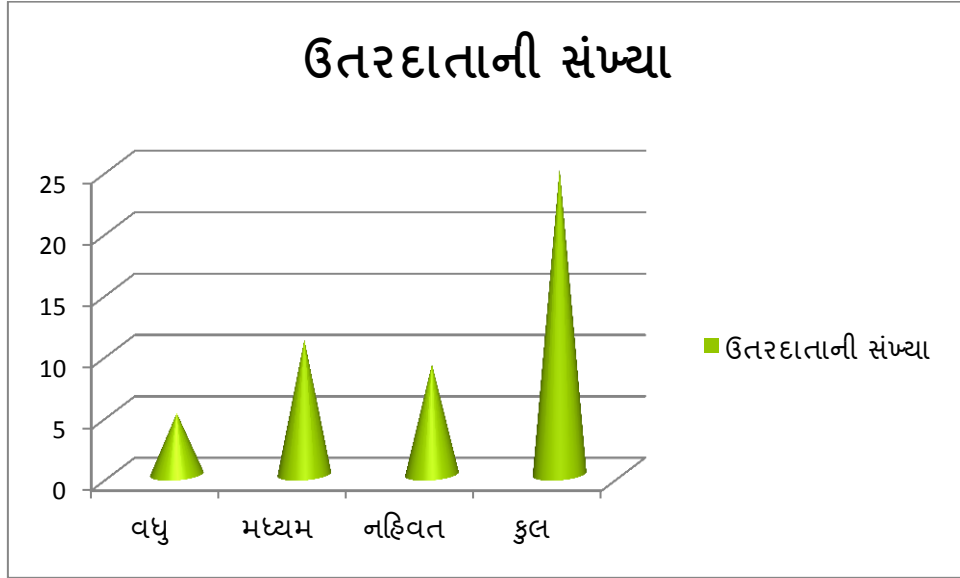
An International Multidisciplinary Research E-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

જો હા તો કેટલો તે દર્શાવતુ કોષ્ટક

ક્રમ	વિગત	ઉતરદાતાની સંખ્યા	ઉતરદાતાની ટકાવારી
1	વધુ	5	20
2	મધ્યમ	11	44
3	નહિવત	9	36
4	કુલ	25	100

VIDHYAYANA

VIDHYAYANA

An International Multidisciplinary Research E-Journal

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

ઉત્કલ્પના ચકાસણી

ક્રમ	વિગત	બચત
1	3000	500
2	6000	1500
3	6000	1000
4	6000	300
૫	6000	1200
૬	6000	1200
7	9000	1500
8	6000	500
9	10500	1500
10	9000	1000
11	6000	1500
12	12000	1500
13	9000	300
14	6000	500
15	6000	1200
16	6000	300
17	6000	500
18	10500	3000
19	6000	300
20	12000	1500
21	9000	1200
22	6000	300
23	9000	3000
24	6000	500
25	9000	3000

H0:પાપડ ઉદ્યોગમાં મહિલા શ્રમિકોની આવક અને બચત વચ્ચે સીધો સંબંધ જોવા મળતો નથી

H1:પાપડ ઉદ્યોગમાં ખીલા શ્રમિકોની આવક અને બચત વચ્ચે સીધો સંબંધ જોવા મળે છે

		આવક	બચત
	આવક	1	
	બચત	0.554883	1

VIDHYAYANA

સંશોધન અભ્યાસના તારણો

1. પ્રસ્તુત અભ્યાસના તારણો જાણવા મળે છે કે પાપડ ઉદ્યોગ જોડાયેલ મહિલાઓ વેતન સેવાયના અન્ય કોઈ આવક પ્રાપ્ત થતી નથી
2. પ્રસ્તુત સંશોધન અભ્યાસમાં બીના પાપડ ઉદ્યોગમાં મહિલા શ્રમિકોને કામના કલાકો 8 જોવા મળે છે
3. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં એ તારણ તરવામાં આવ્યું છે કે આ ઉદ્યોગ સાથે સકળાયેલ મહિલાઓ પોતાની
4. આવકનો મોટો હિસ્સો બચત તરીકે રાખી શક્તિ નથી
5. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં રાજકોટ શહેરના બીના પાપડ ઉદ્યોગમાં જોડાયેલ મહિલાઓની આવકનો મોટો ઘરખર્ચ (વપરાશી) ખર્ચ પાછળ થાય છે
6. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં એવું નિકળે છે કે બીના પાપડ ઉદ્યોગ સકડાયેલ મિહીલા પોતાના બદલાનું વેતન સમયસર મળી રહે છે
7. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં રાજકોટ શહેરમાં આવેલા બીના પાપડમાં જાણવા મળે છે કે મહિલા શ્રમિકોના વેતનમાં અસમાનતા જોવા મળે છે
8. પ્રસ્તુત સંશોધન અભ્યાસના તારણો માથી જાણવા મળે છે કે પાપડ ઉદ્યોગ જોડાયેલ મહિલાઓને શ્રમિકો 300 થી 450 જેટલું વેતન અપવામાં આવે છે

સંશોધન અભ્યાસના સૂચનો

- રાજકોટ શહેરમાં આવેલા બીના પાપડ ઉદ્યોગમાં જે મહિલાઓને વેતનમાં અસમાનતા ઘટાવી જોઈએ
- બીના પાપડ ઉદ્યોગમાં કર્યા કરતી મહિલા શ્રમિકોને વેતન સેવાયના અન્ય લાભો આપવા જોઈએ
- ગૃહ ઉદ્યોગ રહેલી સમસ્યાને હલ કરવા માટે સરકાર દ્વારા કાર્યક્રમો કરવા જોઈએ

રાજકોટ શહેરમાં આવેલા પાપડ ઉદ્યોગમાં મહિલા શ્રમિકો દરેક મહિલાઓને કામના કલાકોમાં અસમાનતા ઘાડવી જોઈએ

VIDHYAYANA

ISSN 2454-8596

www.vidhyayanaejournal.org

An International Multidisciplinary Research E-Journal

संदर्भ सूचि

- पाठक ,यंद्रकान्त (1992) 'गृह उद्योग ' नव भारत प्रकाशन 'भंडिर ,अहमदाबाद
- रानी . अजना (2016) महिला आर्थिक समस्याનો अभ्यास , अटलास रिसर्च इंटरनेशनल जर्नलमां ISSN-2394-5532
- भूकान अजना (2018) , preparation and standardization of papad using urad flour raw banana and sweet potato and Its self studies , इण्डोनेसिया अन्ड मार्केटींगमां अटराष्ट्रिय संशोधन जर्नल ,ISSN 2231-5985
वोल्यूम -5

VIDHYAYANA